

Läänemaa Õigeusklike Teabeleht nr.5

Detsember 2000

Jumalateenistused jaanuaris-veebruaris:

JAANUAR

Laup., 6. 01. kell 17.00 õhtune jumalateenistus

Pühap., 7. 01. kell 10.00 liturgia – **Kristuse ristimise püha**

Pühap., 21.01. kell 10.00 liturgia

Pühap., 28.01. kell 10.00 liturgia

VEEBRUAR

Laup., 3.02. kell 17.00 õhtune jumalateenistus

Pühap., 4.02. kell 10.00 liturgia – **Kristuse templisseviimise püha**

Pühap., 18.02. kell 10.00 liturgia

Pühap., 25.02. kell 10.00 liturgia

Käesolevas Teabelehe numbris jätkame Kreete Mägi poolt koostatud varakristlikku muusikat käsitleva uurimustöö avaldamist, mis on jõudnud järjega Ida kiriku muusikani.

Ida kiriku muusika

Ida kirikus kujunenud **liturgiatüübid** olid:

- 1.läänesüüria
- 2.aleksandria
- 3.bütsantsi
- 4.idasüüria

Süüria muusika

Kristliku luule ja muusika õitseage kestis Süürias 3. sajandi algusest kuni 7. sajandini. Alguse sai see kristlastelt Põhja-Süürias ja Mesopotaamias ning toetus rikkalikule rahvakeelse paganliku kirjanduse traditsioonidele. Süüria kiriku mõju ulatus läänes suurte kreeka keelt kõnelevate rannikulinnadeni (Antiookia, siit ka kontakt Lääne-Euroopaga) ning idas Pärsia aladeni.

Süüria kristliku luule suurim meister on Ephraem Edessast (306-373). Ilmselt võttis lääne kirik just Süüriast üle vahelduvkoorilise laulu.

Bütsantsi muusika

Bütsantsi kirikumuusika on **ühehäälneline instrumentaalsaateta laul**, vaid algusaegadel võidi kirikus kasutada orelit. Mitmehäälsust üldiselt ei tunta, kuigi oletatakse burdooni kasutamist. Bütsantsi kirikulaulus võib eraldada kahte põhivaldkonda:

- 1.vormelitel põhinev liturgiline retsitatiiv
- 2.vaba meloodikaga laul

5.sajandil tekkis varaseima bütsantsi lauluvormina **troparion** (tropar) -lühike värss, mis vastavalt kirikukalendri päevale või pühale lisati psalmi versuste vahele. Hiljem muutusid need kiilundid pikemateks ning jätsid psalmiteksti varju, lähenedes hümnile. (Seda mõistet kasutatakse lõpuks ka kirikulaulu üldnimetusena.) Bütsantsi hümnilooming sai alguse 5. sajandil ja selle kõrgeaeg oli 6.-7. saj. Põhivormiks oli **kontakion** (kondak)- 20-40 sarnase ehitusega stroofist koosnev hümn, millele võis eelneda 1-3 teistsuguse ehitusega stroofist sissejuhatus. Stroofide esitähed moodustasid sageli sõna või lause. Kontakion oli algselt poeetiline jutlus, mõne piiblidõigu kommentaar, ning mõeldud Jõulu-, Ülestõusmis- või Nelipühadeks. (Hiljem loodi ka Neitsi Maarjale, pühakutele ja märtritele pühendatud laule.) Tähtsaimaks autoriks oli süürlane **Romanos Melodos** (6.saj I pool), kellele oli eeskujuks **Ephraem Edessast**. Kahjuks on enamused käsikirju hävinud ja tuntakse vaid üksikuid kontakione, mis säilisid kiriklikus repertuaaris.

7. saj lõpul hakkas kontakion teenistustelt kaduma ja selle asendas bütsantsi luule kõige ulatuslikum ja rikkalikum vorm **kanon** (kaanon)- tsükkel üheksast oodist. Eeskujuks olid Piiblist pärit 9 kiidulaulu, millele loodi tropari-laadseid lisatekste. Esimene suur kaanonite looja oli **Andreas Kreetalt** (u 660-u 740), tuntuimad meistrid on veel **Johannes Damaskusest** (...- u 750) ja **Kosmas Jeruusalemmast** (...- u 760).

Bütsantsi luule algusaegadest on teada tekste, mis loodi vanadele tuntud meloodiatele. 5.-7.sajandil kuulusid tekst ja meloodia kokku ja olid loodud ühe autori poolt, pärast 850. aastat hakati vahet tegema hümnograafi (teksti looja) ja melurgi (meloodia looja) vahel. Üks meloodia võis kasutusel olla

erinevate tekstidega. Bütsantsi muusikatradsioon on suuline, meloodiaid ei fikseeritud täpselt, noodikiri oli vaid abiks mälule. Tunti kahte noodikirja süsteemi:

1. ekfoneetilised märgid - märkisid helikõrguse muutumist teksti retsiteerimisel
2. neumad - arenenud ekfoneetilisest märkidest ja märgivad mitte helikõrgusi, vaid intervale, rütmi- ja esitusnüansse.

4.sajandi lõpul reformis liturgiat **Basileios Kaisareast**, seda täiustas edasi **Johannes Chrysostomus** ja võib ütelda, et ida kiriku liturgia põhijooned on säilinud sellest ajast tänaseni.

(järgneb)

* * *

Haapsalu Maria-Magdaleena koguduse elu on astunud jälle sammukese edasi. **5.novembril õnnistati uuele elule meie kiriku kõrval asetsev preestrimaja.** Õnnistamas oli meie kirikupea **metropoliit Stefanus**. Ilusa lauluga rõõmustas koguduserahvast Tallinna jõududega täiendatud laulukoor. Talituse lõppedes ootas külalisi ja koguduserahvast pidulaud.

Oleme rõõmsad, et kaks aastat väldanud remonttööd hakkavad lõpule jõudma. Just hakkavad, sest teha on veel nii mõndagi. Kuid loodame ka nende viimaste töödega Taevaisa abiga peatselt hakkama saada.

Oma järge ootab kannatlikult ka teine, kõrvalseisev maja. Oleme jõudnud kokkuleppele Soome sõpradega, kes finantseerivad remonttöid. Vastutasuks saavad soomlased majas suvitada, muul ajal teenib see kogudust. Plaanis on välja ehitada maja keldrikorrus koguduseruumideks, kus saaksid olema pühapäevakooli jm. ühiste ürituste ruumid.

Töödega on plaanis alustada juba sel talvel.

* * *

26.oktoobrist 1.novembrini külastas meie Kodumaad Tema Pühadus oikumeeniline patriarh Bartolomeus. Külaskäik toimus Eesti valitsuse ja Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku kutsel. Esimesel visiidi päeval kohtus patriarh valitsuse, riigikogu ja vabariigi presidendiga. Tema Pühadus pidas ühise palvuse koos vennaskirikute vaimulikega.

Kohtumisi oli palju ka väljaspool pealinna. Patriarh külastas Tartut, kus Ülikooli aulatais tudengeid kuulas suure huviga Tema Pühaduse ettekannet ning sellele järgnenud küsimuste ring oli lai. Ringreisi mahtusid veel Võru, Värsk ja Põltsamaa.

Kõigis neis paigus peeti jumalateenistusi, kohtuti inimestega ja tunti ühiselt rõõmu kõrge külalise siirusest ja südamlikkusest.

Patriarh kohtus samuti Eesti Õigeusu noortega, kellega Ta veetis kaks südamlikku tundi Tallinna Issanda Muutmise peakirikus. Kohtumine algas õhtuse jumalateenistusega, millele järgnes Eesti Õigeusu Noorteliidu esimehe preester Jüri Ilvese tervituskõne patriarhile ja kõigile kohalviibijatele. Patriarhi garderoobi jäävad Noorteliidu poolt kingitusena üleantud rahvalikes mustrites villane kampsun, eesti motiividega tutimüts ja villased sokk-sussid. Järgnes patriarhi vastukõne, mille juhtmõtteks oli noorte osatähtsus Kiriku traditsioonide edasikandmisel. Tervituse lõpetades kinnitas patriarh, et hakkab tööd tehes noorte poolt kingitud kampsunit kindlasti kandma. Seejärel tervitasid patriarhi väikese kontserdiga Issanda Muutmise kiriku pühapäevakooli laululapsed, kellele oli laulud selgeks õpetanud juhendaja Roland Rand. Soomest kohaletulnud noored laulsid tervituseks ja andsid patriarhile üle oma kingitused. Südantsoojendavad olid need hetked, mis kahjuks nõnda kiirelt möödusid, et patriarhil ei jäänud aega rohkem kui kahele küsimusele vastamiseks. Ürituse ühe organisatorina tunnen suurt heameelt, et kohtumine õnnestus suurepäraselt. Suurt rõõmu tegi ka suur kohaletulnud noorte arv nii Eestist, kui Soomest – **kokku umbes 150 noort ja last**.

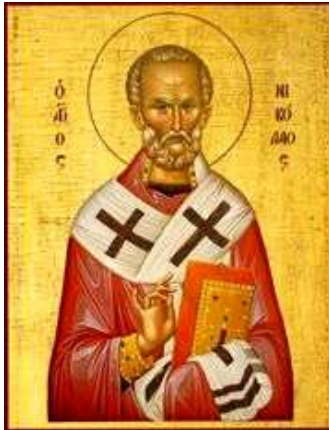
Ei saa üle hinnata noortetöö olulisust meie Kiriku praeguses olukorras. Oleme nõukogude okupatsiooni aastatega peaaegu täielikult kaotanud kiriklik-kultuurilise **järjepidevuse**, mis on kiriku elu alustalaks. Vahepealsed aastakümned on teinud oma hävitava töö. Kuid Jumalikud Jõud tegutsevad varjatult ja ülesehitavalt. Seepärast peame olema lootusrikkad ja täis usku meie Kiriku ja traditsioonide taaselustumisel.

Perekonnast saab alguse armastus traditsioonide vastu, mis kandub põlvest-põlve. Perekond on see tööpõld, mis hakkab vilja kandma, kui tahame ja oskame seda harida. Selleks tuleb meil aga palju õppida, paljutki **iseendas** ära võites ja ennast kasvatades. Asjata ei öelda, et laste kasvatamine saab alguse enda kasvatamisest.

Konstantinoopoli patriarh külastas Eestit esmakordselt meie ajaloo jooksul. Kas veel kunagi, seda teab Jumal. Olen rõõmus, et sain olla selle ajaloolise sündmuse tunnistajana. Seda rõõmu soovisin ka teiega jagada.

- Ülemisel pildil patriarh tutvumas Tallinna vanalinna vaatamisväärsustega.
- Alumisel pildil patriarhi kohtumine noortega Tallinna Issanda Muutmise kirikus.

6.detsembril pühitseme taas püha Nikolause mälestust.

Tema, kes on orbudele isa, vaestele armuline abistaja, hädas olevatele kaitsja ja abistaja, murelikele lohutaja.

Püha Nikolaus, palu meie eest Jumalat!

Lähenemas on aasta kauneim, salapäraseim, pimedaim aeg. See on aeg, mida alati ootame sisemise värina ja põnevusega. Selles on midagi, mida ei saa sõnadesse panna – seda tuleb TUNDA. Miski on õhus, midagi on sündimas. Keegi on sündimas. Vaikus. Küünalde sära ikoonide ees. Lumme mattunud kirik. Inglise hääled laulmas: Kristus sünnib, kiitke!
Andku vastsündinud Lunastaja-lapsuke meile rõõmu ja valgust, õpetagu meid käima seda teed, mida Tema tuli meile näitama.

Tema
tegi
selle
Tee
käidavaks.

Õnnistatud Jõule!